

TÜRKİYE'DEKİ MÜZİK EĞİTİMİNDE TOPLUMSAL VE EKONOMİK STATÜYE DAYALI EŞİTSİZLİKLER¹

Mümtaz Levent AKKOL²

ÖZ

Bu makalede; müzik eğitimi veren kurumlarda öğrenim gören öğrencilerin toplumsal ve ekonomik konumlarının, müzik eğitimine ilişkin tercihlerini, beklentilerini, uygulamalarını tavır ve düşüncelerini ne ölçüde etkilediği ve farklılaştırdığının araştırılıp incelenmesiyle müzik eğitiminin sosyolojik alt yapısının ortaya konması amaçlanmıştır. Müzik öğretmeni olmaya aday müzik öğretmenliği öğrencileri ile müzik öğretmenlerinin fikirlerine, görüşlerine, yorum ve tecrübelerine başvurularak, bu farklılıklar ve eşitsizliklerin müzik eğitimine etkileri ile müzik eğitime bakış ve algı farklılıkları arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla nicel ve nitel araştırma tekniklerini bir arada kullanan bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları ışığında; müzik eğitime ilişkin tercih, beklenti, uygulama, tavır ve düşüncelerin, cinsiyet, yaş, ailelerin ve öğrencinin gelir düzeyi, aile fertlerinin eğitim durumu, mesleği, etnik köken, doğum yeri, yaşanan ve yetişilen yerin kırsal mı kentsel mi olduğu gibi toplumsal ve ekonomik statüyü ölçen değişkenler ile ilişkili olduğu anlaşılmıştır. Müzik eğitiminde daha özgürlükçü bir alan yaratılması adına; eğitimde kullanılan müzik türlerinin çeşitliliği sağlanmalı, farklılıklar gözetilmelidir. Ayrıca amatör müzik eğitime ve özel yetenek sınavlarına yönelik herkese açık, parasız kurslar desteklenmeli, okul ve yurtların fiziki şartları, öğrencilere yapılan ekonomik yardımlar iyileştirilmeli ve genel müzik eğitiminde kullanılan şarkı dağarcığındaki şarkı ve marşlar gözden geçirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Müzik Eğitimi, Müzik Sosyolojisi, Müzik Eğitimi Sosyolojisi, Sosyolojik Çözümleme, Toplumsal Eşitsizlikler.

INEQUALITIES BASED ON SOCIAL AND ECONOMIC STATUS IN MUSIC EDUCATION IN TURKEY

ABSTRACT

This article aims to reveal the sociological structure of music education by examining the effects of socioeconomic status of students studying in music education institutions, on their preference for music education, expectations, practices, attitudes and thoughts. This study

¹Bu çalışma, yazarın "Türkiye'de Müzik Eğitiminin Sosyolojik Çözümlemesi: Gazi Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Bölümünde Sosyolojik Bir Araştırma" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
mumtaz.akkol@bozok.edu.tr

uses both quantitative and qualitative methods to investigate the relationship between the effects of social differences and inequalities on music education and differences in perceptions of music teacher candidates considering their ideas, perspectives, interpretations and experiences. In light of the data collected, it is understood that variables concerning the social and economic status like sex, age, place of birth, income level and education, ethnic status and occupation of families have significant effects on choices, expectations, practices, attitudes and ideas about music education. The data implies that more diversified music genres need to be used in education; free public courses could be supported to subsidize amateur music education and help prepare candidates for special talent exams; physical conditions of colleges and dormitories could be improved; and financial support could be provided. Finally, songs and marches that have been used in music education need to be revised in order to create a more liberterian space in music education.

Keywords: Music Education, Sociology of Music, Sociology of Music Education, Sociological Analysis, Social Inequalities.

GİRİŞ

Bu çalışmada, toplumsal ve ekonomik statüye dayalı eşitsizlikler üzerinden, müzik eğitime sosyolojik bir bakış yöneltilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada ele alınan müzik eğitiminin kapsamında; okullardaki müzik eğitimi, müzik kursları ya da özel derslerle yürütülen amatör müzik eğitimi ve müzik öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki mesleki müzik eğitimi bulunmaktadır. Toplumsal ve ekonomik statüye dayalı eşitsizliklerin ele alındığı müzik etkinlikleri ise; çalgı eğitimi, ses eğitimi, koro ve orkestra çalışmaları gibi müzik dersinde ya ders dışında yapılan etkinliklerdir. Türkiye'deki müzik eğitiminde toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler farklı başlıklar altında ele alınmıştır. Bu başlıklar doğum yerinin ve yaşanılan yerin, ailenin yaşam görüşünün ve etnisitenin, ailenin ekonomik gelir düzeyinin meslek olarak müzik öğretmenliğini seçmeye etkisini tartışmak üzere seçilmiştir.

Gelir dağılımının, yaşanılan yerin, eğitim düzeyinin, etnik kökenin ve yaşam görüşünün farklılığından kaynaklanan eşitsizlikler genel olarak eğitimde, özel olarak ta müzik eğitiminde görülmektedir. Gelir dağılımındaki eşitsizlik eğitimdeki fırsatlarına ulaşılma açısından eşitsiz bir durum yaratmaktadır. Gelir düzeyi yüksek olanların daha iyi eğitim olanaklarına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Ayrıca eğitim seviyesi yüksek olanlar toplumda satatüsel olarak daha

üst bir konuma ve gelire sahip olabilmektedir. Eğitimin toplumda eşitliğin sağlanmasına katkı sunması beklenmektedir. Ne var ki; eğitim bireylerin sahip oldukları eğitim düzeyine göre tabakalaştığı bir dünya yaratmaktadır (Kılıç, 2014: 259). Profesyonel ve nitelikli iş gücü sınıfına dâhil olanlar genellikle kentlerde yaşamaktadır. Kentli ve nitelikli iş gücü sınıfında olanlar eğitim alanında fırsatlara ulaşmada daha avantajlı bir konuma sahiptirler. Bu sınıfa dâhil olanların eğitim düzeyinin daha yüksek olduğunu ve çocuklarının eğitim fırsatlarından daha çok yararlandıklarını söylemek yanlış olmayacaktır (Kılıç, 2014: 259). Böylelikle eğitim fırsatlarına ulaşabilmede karşılaşılan eşitsizlikler yeni eşitsizlikler doğurarak giderek derinleşmektedir.

Müzik eğitimini ele almadan önce sanatın toplumsal boyutunun anlaşılması faydalı olacaktır. Müzik eğitimindeki toplumsal ve ekonomik eşitsizliklere dayalı sorunları sanatın toplumsal yönünden hareketle bulmak ve anlamak mümkündür. Sanat ürünleri toplumsal ilişkilerin birer sonucudur. Bununla birlikte estetik yargıların oluşumunda da toplumsal çevrenin ve sınıfların belirleyici rolü vardır. Sanata dair tercih ve beğeniler toplumu oluşturan sınıflara göre değişmektedir (Plehanov, 1999: 51). Toplumun bir ürünü olan sanat toplumun hemen her alanında görülmekte, sanat ta toplumu ve toplumdaki dinamikleri görünür kılmaktadır (Heinich, 2013: 33).

Bir sanat dalı olan müzik, sanatın toplumsal tüm özelliklerini taşımaktadır. Müziğin, genetik bir miras olarak toplumsallığını araştıran DeNora'ya göre müzik; toplumsal yaşamın kurucu unsurlarından biridir (DeNora, 2003' den aktaran Roy, 2006). Bir sanat dalı olmasının yanı sıra müzik kültürel bir öğedir. Müzik kültürü ile kültürü oluşturan bireyler sürekli olarak karşılıklı ilişki içerisindeyler. Bu karşılıklı ilişki müzik eğitimi için de geçerlidir (Şahin ve Duman, 2008: 260).

Müzik eğitimi, yaşamın hemen her alanı gibi toplumsal ve ekonomik statüye dayalı eşitsizliklerin bulunduğu/görüldüğü bir alandır. Öğrenciler, sosyal sınıf, etnisite, toplumsal cinsiyet, milliyet, yaş, din, alt kültür gibi farklı sosyal kodlar barındırmaktadırlar. Öğrencilerin farklı kültürel donanımlara sahip oluşu Bourdeiu'nün kültürel sermaye kavramı ile açıklanabilir. Kültür sosyolojisinin önemli bir figürü olan Bourdieu'ya göre; toplumsal sınıfların oluşumunda yalnızca ekonomik konum değil toplumda eşitsizce dağılmış olan kültürel sermaye de belirleyicidir (Esin, 2012: 173). Kültürel sermayenin yaratması muhtemel eşitsizlikler eğitim

alanında kendini göstermektedir. İktidarda olanlar kendi çıkarları doğrultusunda çağdaş kültürün yeniden üretimini eğitim aracılığı ile yapmaktadırlar (Esgin, 2012: 174). Eğitimde kültürel sermaye kavramını düşündüğümüzde; okullarda başarılı olmak adına içeriğini zenginlerin belirlediği bir takım dilsel ve kültürel becerilere sahip olmak gerekir (Marshall, 2009:448).

Bir takım becerilere sahip olmanın bir gereklilik oluşunun yarattığı eşitsizlik müzik eğitimi için de geçerlidir. Müzik derslerindeki bazı uygulamalarda öğrencilerin belli bir kültürel donanıma ve becerilere sahip olması beklenmektedir. Çağdaş kültüre yönelik eğitim anlayışında kültürel sermaye donanımı yüksek olanlar avantajlı, kültürel sermaye donanımları yetersiz olanlar ise dezavantajlı konumdadır (Esgin, 2012: 174). Müzik eğitiminin içeriği ve yapılan uygulamalar sosyal sınıflardan biri ya da birkaçı için seçilmişse (üst ve orta sınıf) eşitsizlikleri daha derinleştirecektir (Green, 1999: 160). Bu içerik ve uygulamalara, belli bir kültürel donanım ve beceri gerektiren klasik müziğin öğretilmesi ve etkinliklerde kullanılması gösterilebilir (Green, 2003). 18. yüzyıl öncesinde yalnızca aristokrasinin salonlarında yer almış olan klasik müziğin ciddi müzik olduğu ve artistik amaçlar için yazıldığı varsayılmıştır (Lee, 2003: 16). Müzik eğitimcilerinin çoğunluğu bu görüşü paylaşarak “gerçek müziğin” klasik müzik olduğunu düşünmekte ve müzik eğitiminde ağırlıklı olarak klasik ve yarı-klasik eserleri kullanmaktadırlar (Vaugeois, 2007: 164-171). Müzik eğitiminde kullanılan nota yazımı ve okuması uygulamaları klasik/ciddi müzik ideolojisini beslemektedir (Vullimy ve Shepherd, 1984: 250). Aynı yetenek düzeyine sahip olmalarına karşın farklı toplumsal sınıflardan gelen yetenekli öğrenciler kültürel donanımlarına bağlı olarak sınavlarda son derece farklı sonuçlar alabilmektedir (Yanıklar, 2010: 127). Buradan yola çıkarak; müzik eğitiminde kullanılan klasik müzik temelli uygulamalarda öğrencilerin sahip oldukları kültürel donanımın öğrenme sürecinde ve değerlendirme aşamasında eşitsiz bir durum yaratacağı söylenebilir. Özellikle üst ve orta sınıf ailelerinin çocuklarını kültürel olarak donatma şansları alt sınıfı ailelerine oranla çok daha yüksektir (Yanıklar, 2010: 129). Klasik müzikle aile ortamında tanışan, evinde entrümanlar bulunan hatta özel müzik dersi almış bir öğrenci ile klasik müzikle ilk defa okulda tanışmış bir öğrencinin yetenek düzeyleri aynı olsa da öğrenme hızları ve başarı düzeyleri aynı olmayacaktır.

Müzik eğitiminde kültürel donanım farklarının daha az hissedilmesi için; klasik müziğin daha az, popüler müzik ve halk müziğinin daha çok kullanılması önerilmektedir. Günümüzde, Finlandiya’daki müzik eğitimcilerinin, öğrencilerin müzik dersine olan ilgilerini, popüler müziği ve halk müziğini kullanarak arttırdıkları uygulamalar bulunmaktadır. Finlandiya’daki müzik eğitimi müfredatı artık popüler, jazz ve halk müziği çalışmalarına daha çok yer vermektedir (Väkevä ve Westerlund, 2007).

Toplumsal ve ekonomik statüye dayalı eşitsizliklerin kültürel boyutunu ele aldığımızda toplumsal sınıfların kültürel eşitsizliklerin başlıca belirleyicisi olduğu görülmektedir. Özellikle giderek genişleyen orta sınıf, kendi kültürel değerlerini herkes tarafından benimsenmesi beklenen meşru değerler olarak sunmaktadır. Weber’in orta sınıf tanımında modern toplumlarda bürokrasinin büyümesi ve kapitalist üretimin rasyonelleşmesi bulunmaktadır (Balıkcıoğlu ve Dalgıç, 2015: 19). Türkiye’deki orta sınıf bürokrasideki büyümeye bağlı olarak gelişmiştir. Türkiye’deki toplumsal sınıfların tablosu, gerçek anlamıyla kapitalist bir toplumun sınıf tablosundan farklıdır (Tanilli, 1994: 369). Sanayi devrimi Türkiye’de Batıdaki anlamıyla yaşanmadığı için sermaye sınıfı, orta sınıf ve işçi sınıfı ayrımını keskin hatlarla oluşmamıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında devlet kadrolarında kendilerine yer bulan bürokratlar, Türkiye’nin orta sınıfını oluşturmuşlardır. Bununla birlikte devlet kapitalizminin öncülüğündeki gelişmeler bir işçi sınıfını doğurmuştur (Timur, 2001: 158). “Kapitalist ilişkilerin ortaya çıkarttığı sınıf ve tabakaların yanı sıra; geri kalmışlığın sonucu olarak, kapitalizm öncesi sınıf ve tabakalar da sosyal tabloda yer almaktadır (Tanilli, 1994: 369)”. Türkiye’de, devlet sistemi içinde maaşlı çalışan ve yüksek eğitim görmüş bir orta sınıftan, devlet kapitalizminin bir parçası olan işçi sınıfından ve bunlara ek olarak köylü ve esnaf sınıfından söz edebiliriz.

Cumhuriyet dönemi devrimleri arasında eğitimin önemli bir yeri olmuştur (Berkes, 2003: 532). Çağdaş Batı kültürünün topluma eğitim aracılığıyla öğretilmesi ve benimsetilmesi hedeflenmiştir. Eğitimle birlikte müzik politikaları da bu hedefe ulaşmada bir araç olarak kullanılmıştır. Atatürk’ün gerçekleştirmek istediği reformlar arasında müzik reformuna ayrı bir önem verdiği bilinmektedir (Erol, 2012: 40). Eğitim ve müzik politikalarının birarada oluşu ile de müzik eğitimi politikaları bu dönemde ayrı bir önem kazanmıştır. Türkiye’de Cumhuriyet dönemi ve sonrasında Batı kültürü ile birlikte

Batı müziği model alınmış ve uyarlanmıştır (Güven ve Ergur, 2014: 8). Batı müziğini kapsayan müzik reformu diğer reformlar gibi çağdaşlaşma idealinin bir parçası olmuştur.

Müzik reformu; devlet eliyle belli bir yaşam görüşünün dayatılmasına, bu özelliğiyle de sembolik şiddete bir örnektir (Erol, 2012: 40). Bourdieu'ya göre; sembolik sistem, yarattığı ikili karşıtlıklarla hükmedenleri bütünleştirirken, hükmedilenlere belli ayırım ve hiyerarşileri kabul ettirmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında sembolik sistemin yarattığı ikili karşıtlık *alaturka-alafranga* müzik ikili karşıtlığıdır. Sembolik şiddet, bu ikili karşıtlık üzerinden meşru ve gayrimeşru olanın tanımlanması, yasaklamalar ve dayatmalar ile yaşatılmıştır (Ayas, 2015: 185). Bu dönemdeki politik elit Batı modernizmasının kurucu değerlerinden biri olan klasik müziği benimsemiştir (Erol, 2012: 40). Yine bu dönemde alaturka ve geleneksel müzik dışlanmıştır.

Erken Cumhuriyet dönemi politikalarına toplumun her kesiminin eşit ölçüde uyum gösterdiği/gösterebildiği söylenemez. Osmanlı'nın son döneminden başlayarak Batılılaşmanın öznesi yerli aydınlar ve devlet kadrolarıdır (Ayas, 2014: 41). Bu yıllarında orta sınıf toplumun oldukça küçük bir bölümünü oluştursa da Batılı değerlere, toplumun diğer kesimlerinden daha yakın durmuştur (Timur, 2001: 145). Türkiye'de orta sınıfa mensup olanların kültürel donanımları ve Batılı değerlere yatkınlıkları diğer kesimlere mensup olanlara oranla daha yüksektir.

Köylü sınıfının modernleşme projesine eklemlenmesinde köy enstitülerinin önemli rolü olmuştur. Ekonomik kaygılardan yola çıkarak oluşturulduğu düşünülen köy enstitüleri (Timur, 2001: 151) ekonomik açıdan kendi kendine yeten öğrenciler hedefleyerek eşitlikçi kurumlar olmuştur. Bu durum; Modernleşme eksenli müzik eğitiminin toplumsal statü açısından adaletsiz görünümünü, özellikle köy enstitülerinde okuyan öğrencilerin yaklaşık olarak aynı toplumsal ve ekonomik statüye sahip oldukları düşünüldüğünde geriletmiştir. Eğitimde köy enstitülerinin etkin rol oynadığı dönemde eğitime ulaşma, dolaylı olarak müzik eğitime ulaşma şartları sınıf ayırımının keskin olduğu toplumlara ve kurumlara nazaran daha eşitlikçi olmuştur (Katoğlu, 2011: 429).

Çok partili döneme geçişle birlikte, sermayenin belli kesimlerde toplanması sonucu, sermaye ve işçi sınıflarının belirginleşmesi, orta sınıfın, şehirli yaşam tarzına uyan kişilerin sayısal artışı, sonraları köy enstitülerinin kapatılmasının okul

ortamında eşitsizliklerin daha çok görülmesi sonucunu yaratmıştır. “Bu dönemde, egemen sınıf ve zümreler -emekçi ve köylülere oranla- eğitim kurumlarından en çok yararlananlar olmuştur (Tanilli, 1994: 469)”.

Türkiye’deki eğitim alanındaki eşitsizlikler konusunda bölgeler arasındaki eşitsizliklerden de söz edilmelidir. “Türkiye’nin doğusu ile batısı arasındaki ekonomik eşitsizliğin eğitime yansıdığı görülmektedir (Tanilli, 1994: 469)”. Bölgesel farklılık coğrafi bölgelerin ötesinde aynı şehirde bile görülmektedir. Şehrin bir bölgesindeki okullar oldukça iyi fiziksel şartlara sahipken, diğer bir bölgesindeki başka bir okulun fiziksel şartları kötü olabilmektedir. Okulların fiziksel şartları müzik eğitimi açısından önemlidir. Ayrı bir müzik sınıfı bulunan okullar ile müzik sınıfına sahip olmayan okulların müzik eğitimi açısından fırsat eşitliği sunduklarını söylemek mümkün değildir. Bu durum yalnızca müzik sınıfına sahip olmakla sınırlı değildir. Okulda müzik öğretmeninin ve öğrencilerin kullanabildiği çalgıların bulunması da önemlidir. Müzik eğitiminin verimliliğini etkileyen olanaklara ulaşabilmede görülen fırsat eşitsizlikleri toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin müzik eğitimine yansımalarıdır.

1980’lerde başlayan ve günümüzde devam eden piyasa ekonomisinin hâkimiyeti toplumsal tabakalaşma yönünde ayrımların daha belirgin olmasını sağlamıştır. “Özellikle 1980’ler sonrası, ekonomik ve sosyal dürtüler sonucu ve siyasal nedenlerle (örneğin ithalat-ihracat işine başlamak, milletvekilliği ya da il genel meclisine girmek gibi...) küçük kentlerden büyük kentlere göç ederek zenginleşen ve statü değiştiren taşralı kesimlerden” (Özbek, 2010: 181) söz edilebilir. Ekonomik kalkınmanın kültürel gelişme/değişme yönünde birlikte ilerlememesi şehirde yaşayan fakat şehir kültürünü benimsememiş bir toplumsal kesimi doğurmuştur. Bu dönem eğitimde ve okul ortamında, ekonomik temelli eşitsizliklerin ve yozlaşmanın daha görünür olduğu bir dönem olmuştur. Bu dönemde toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerinin müzik eğitimi alanına olan etkisi daha da artmıştır.

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile müzik öğretmeni eğitimi veren kurumlarda öğrenim gören öğrencilerin toplumsal ve ekonomik konumları ele alınıp, bu konumlarının müzik eğitimine ilişkin tercihlerini, beklentilerini, uygulamalarını ve düşüncelerini ne ölçüde etkilediği ve farklılaştırdığı incelenerek müzik eğitiminin sosyolojik

alt yapısının ortaya konması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda uygulanan anket çalışmasına, müzik öğretmenleri ile yapılan derinlemesine görüşmeler eklenmiştir. Müzik öğretmenliği öğrenimi gören öğrencilerle yapılan anketin sonuçları ışığında, müzik öğretmenliğinin ve müzik eğitiminin genel durumuna ek olarak Türkiye’de müzik eğitiminin güncel durumuna ilişkin görüş, düşünce ve yorumlara ulaşılması hedeflenmiştir.

Toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler ile müzik eğitime yönelik tutum ve davranışlar arasındaki ilişkiyi Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı öğrencileri örnekleminde incelenmesi amaçlanmıştır. Bu inceleme ile hem öğretmen adayı, aynı zamanda yoğun müzik eğitimi alan bir öğrenci grubuna ulaşma fırsatı bulunmuş olacaktır.

Araştırma, 1. ve 4. sınıflar düzeyinde olan farklı grupların müzik eğitimine yönelik algı, tutum ve davranışlarının betimlenmesini, sosyal ve ekonomik statüyü ölçen değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda müzik öğretmeni olmak için eğitim gören öğrencilerin lisans eğitiminin ilk yılı ile mezuniyet aşamasına gelinen yıl arasında müzik eğitimine bakışta ne gibi değişikliklerin olduğu da incelenmiştir.

Sosyal ve ekonomik statüyü ölçtüğü varsayılan cinsiyet, yaş, gelir düzeyi, eğitim durumu, yaşanan yerin kırsal ya da kentsel mi olduğu ile müziğe ilişkin davranışlar, müzik öğretmenliğinden beklentiler arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya koymak için bir dizi alt problem oluşturulmuştur.

Bu alt problemler şöyle sıralanabilir;

- (i) Müzik öğretmeni olmanın tercih edilmesi, mensubu olunan ailenin geliri, eğitim düzeyi ve mesleğine göre farklılık gösterir mi?
- (ii) Müzik öğretmeni olmanın tercih edilmesi, yaşanan/yetişilen yere göre farklılık gösterir mi?
- (iii) Üniversite öncesinde özel müzik eğitimi alınması, mensubu olunan ailenin geliri, eğitim düzeyi ve mesleğine göre farklılık gösterir mi?
- (iv) Tercih edilen/sevilen müzik türü, mensubu olunan ailenin geliri, eğitim düzeyi ve mesleğine göre farklılık gösterir mi?
- (v) Tercih edilen/sevilen müzik türü, yaşanan/yetişilen yere göre farklılık gösterir mi?

-
- (vi) Kendini müzik öğretmeni olarak tanımlama, sosyal ve ekonomik statü ölçütlerine göre farklılık gösterir mi?
- (vii) Müzik öğretmenliğine, müziğe ve müzik eğitime bakış, yaklaşım ve davranışlar, etnisite aidiyetleri özelinde farklılık gösterir mi?

1.2. Araştırmanın Önemi

Sosyal ve ekonomik eşitsizlikler ile müzik eğitimi arasındaki ilişki Türkiye'de sosyoloji disipliniinde oldukça az konu edilmiştir. Bu çalışma, müzik eğitiminin eleştirel bir sosyolojik bakış açısıyla incelenmesi adına özgün bir çalışmadır.

Müzik eğitiminin sosyal ve ekonomik eşitsizlikler açısından ele alınmasının, müzik eğitimi politikalarına yön verenlerin elde edilecek sonuçlar ve öneriler doğrultusunda toplumsal eşitsizlikler ve adaletsizlikler adına birtakım değişiklikler ve yenilikler geliştirmelerinde yol gösterici olması umulmaktadır. Müzik eğitimi olgusuna dışarıdan eleştirel bir gözle bakmak, müzik eğitimcilerinin yeni uygulamalar geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

2.YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanıldığı bir çalışmadır. Bu araştırma birbirinden farklı iki örneklem üzerinde yapılmıştır. "Bilimsel bilgi elde etme süreci olarak tanımlanabilen bilimsel araştırmanın, birbirini izleyen ve etkileyen adım ya da etkinliklerden oluşan sistematik bir süreç olduğu göz önünde bulundurulmuştur (Büyüköztürk, 2011: 1)". Bu süreçte, nicel ve nitel iki farklı araştırmanın veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Nicel araştırma anket uygulaması ile nitel araştırma derinlemesine görüşme formu oluşturularak yapılmıştır. Nicel araştırmanın yapıldığı örneklemlerden ilkinin Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Bu örnekleme yönelik araştırma, farklı sosyal ve ekonomik statüye sahip, farklı sınıf düzeylerinde (1. sınıf ve mezuniyet aşamasında) müzik öğretmenliği eğitimi alan öğrencilerin, müzik eğitimine ilişkin algı, tutum ve davranışlarını betimlemeye yöneliktir. Ayrıca toplumsal ve ekonomik statü değişkenleri ile müzik eğitimine ilişkin algı, tutum ve davranışları ölçen değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını ortaya koymaya çalışan bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Bahsi geçen bu ilk kısım için nicel yöntem kullanılmıştır.

Araştırmanın ikinci kolunu/bileşenini oluşturan örnekleme, seçilen müzik öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu müzik öğretmenleri devlet okullarında ya da özel okullarda müzik öğretmenliği yapmış, halen yapmakta olan, meslekte geçirilen yılların geniş bir yelpaze sunduğu (meslekte iki yılı olan müzik öğretmeni ile meslekte yirmi yedi yılı olan müzik öğretmeni) cinsiyetlerin eşit sayıda temsil edildiği bir örnekleme oluşturmaktadır. Bu örnekleme yönelik araştırma, müzik öğretmenlerinin, müzik eğitime ilişkin algı, tutum ve davranışlarını betimlemeyi amaçlamaktadır. Müzik öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmeler, müzik öğretmenlerinin tecrübeleri doğrultusunda, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler ve adaletsizlikler üzerine fikirlerini, nicel araştırmadan elde edilen sonuçlara ilişkin ve müzik eğitiminin sosyolojik çözümlemesinde kullanılan kavramlara ilişkin yorumlarını ortaya koymaya çalışan bir araştırmadır.

Bu amaca yönelik olarak veri toplamak için 22 derinlemesine görüşme yapılmış ve 103 anket uygulanmıştır. Özetle farklı statü gruplarından müzik öğretmenlerinin ve müzik öğretmenliği öğrencilerinin müzik eğitimi algısı, müziğe ilişkin davranışları ve müzik öğretmenliğine yönelik tutumlarının betimlenmesi amacıyla yönelik olarak hem nitel veri toplama tekniklerinden hem de nicel veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Ankara'da Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği A.B.D. 'da eğitim gören, 1. ve 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, 1. sınıf ve mezuniyet aşamasındaki tüm öğrenciler olacaktır. Bu nedenle örneklem için her hangi bir seçme tekniği kullanılmayacaktır. Bu çerçevede örneklem;

- (i) Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği A.B.D. 'da eğitim gören 1.sınıf öğrencilerinden 41 kişi,
- (ii) Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği A.B.D. 'da eğitim gören 4. sınıf öğrencilerinden 62 kişi,
- (iii) Derinlemesine görüşme yapılacak halen çalışmakta olan müzik öğretmeni 19 kişi, görev değişikliği yapmış ya da görevden ayrılmış 3 müzik öğretmeni olmak üzere toplam 22 kişiden oluşmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 2014 yılının Mayıs ve Haziran aylarında toplanmıştır. 2014 yılının Mayıs ayında, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Öğretmenliği A.B.D. 'da, 103 yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. 2014 yılının Haziran ayında ise halen devlete bağlı ya da özel okullarda müzik öğretmeni olarak görev yapmakta olan, müzik öğretmenliği bölümü mezunu olup, müzik öğretmenliği yaptıktan sonra akademik çalışmalarına devam eden ve atama bekleyen seçilen öğretmenlerle ayrıca birer derinlemesine görüşme yapılmıştır. 2014 yılının Mayıs ayında 125 kişiye 47 sorudan oluşan anket formları dağıtılmış, yaklaşık %80'lik bir geri dönüş oranıyla 103 kişiden anket yoluyla veri toplanmıştır. 22 kişiyle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde kullanılmak üzere 12 farklı başlık altında toplam 92 soruluk derinlemesine görüşme formu hazırlanmıştır. Formda bulunan soruların tamamı açık uçlu sorulardan oluşmuş, ayrıca her bölüm sonunda cevaplayıcının kendilerine sorulan sorulara ek olarak yaptıkları yorum ve düşüncelere yer verilmiştir.

2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Anket formları sayısallaştırılarak SPSS programına aktarılmış ve program yardımı ile analiz edilmiştir. Bu analizler ışığında tablolar oluşturulmuştur.

Yüz yüze görüşmeler sırasında ses kaydedicisi ile kaydedilen görüşmeler deşifre edilerek bilgisayarda metin haline getirilmiştir. Bu verilerle elde edilen ifadeler çalışmada birinci ağızdan aktarılarak kullanılmıştır. "Bu verilerden elde edilen istatistiksel sonuçların açıklanması ve tartışılması amacıyla yararlanılmış, böylece pozitivist çalışmaların sıklıkla haklı bir şekilde eleştirilen "insan ilişkilerini ve davranışlarını sayılara ve formüllere indirgeme" özelliğinin yarattığı zayıflıktan kaçınılmaya çalışılmıştır (Gönç Şavran, 2010: 181)".

3. BULGULAR

Bu bölümde yapılan nitel ve nicel araştırmaların sonucunda elde edilen veriler ekseninde, toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin müzik eğitimi ve müzik öğretmenliği alanını belirleyiciliği ile fırsat eşitliği adına yarattığı adaletsiz durumlar değerlendirilmiştir.

Kişinin mensup olduğu ailenin konu edilen eşitsizliklere maruz kalmada önemli etkisi olduğu ön kabulünden yola çıkarak öncelikle ailenin toplumsal ve ekonomik statüsünün eşitsizliklere etkisi üzerinde durulmuştur. Ailenin toplumsal ve ekonomik statüsünün ardından ailenin yaşam görüşü ve etnisite farklılıkları

araştırmaya konu edilmiştir. Bunun ardından doğum yeri ve yaşanan yerin eşitsizliklere kaynak olup olmadığı sorgulanmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgular üç farklı alt başlıkta değerlendirilmiştir. Bu alt başlıklar; ailenin toplumsal ve ekonomik statüsü, ailenin yaşam görüşü ve etnisite, doğum yeri ve yaşanan yerin eşitsizliklere etkileri olarak belirlenmiştir.

3.1. Ailenin toplumsal ve ekonomik statüsünün etkisi

Toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler; ailenin toplumsal ve ekonomik düzeyi, yaşam görüşü ve etnisite ile ilişkilidir. Nicel araştırma örneklemini oluşturan müzik bölümü öğrencileri ile nitel araştırma örneklemini oluşturan müzik öğretmenleri kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevaplarda toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin müzik eğitimi ve müzik öğretmenliğine etkisini göstermişlerdir. Müzik öğretmenliği mesleğini seçmede ve çalışma durumuna ilişkin düşünce ve tavırlarda orta gelir düzeyinin ve kentli olmanın öne çıktığı görülmüştür. Toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler konusunda müzik eğitimi ve müzik öğretmenliğinin belli bir kesime daha yakın olduğu düşüncesi incelenecektir. Bu amaçla cevaplayıcılara ailelerinin müzik eğitimine yaklaşımında, müzik öğretmenliğini seçmelerinde toplumsal ve ekonomik düzey ile yaşanan yerin etkileri sorulmuştur. Ayrıca cevaplayıcılardan ailelerin yaşam görüşü ve etnisite farklılıkları üzerinden müzik eğitimini ve müzik öğretmenliğini düşünmeleri ve yorumlamaları istenmiştir. Yüz yüze görüşmelerde müzik öğretmenlerinin yaşadığı tecrübeleri paylaşımları istenmiştir. Gelir düzeyindeki farklılıkların müzik eğitimine yönelik tavır etkilediğine ilişkin görüşlere ulaşılmıştır. Bu fikirlerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

“Müzik eğitimi ailenin gelir düzeyine göre değişmiyor bence. Dar gelirli ailelerden gelip çocuğuna özel müzik dersi aldırın velilerim var. Çocuğunun yetenekli olduğunu düşünüyorsa çocuğu için bir şeyler yapmak istiyorlar.” (G 5, 42 yaşında, kadın, görevde 20. yılı)

“Gelir düzeyi düşük bir aile özel derse, kursa çocuğunu göndermekte zorlanır. Ama okul kursları çok ucuz olabiliyor. Bi de artık enstrümanlar çok ucuzladı. Çin malı bir gitar alıp müziğe başlanabilir.”(G 15, 53 yaşında erkek, görevde 26. yılı)

“Sanki adaletsizlik olur gibi düşünülüyor ama müzik eğitimi pahalı bir şey değil. Bazı aileler pahalı piyano dersi aldırabilir çocuğuna ama çocuk yeteneksizse hiçbir şey olmaz. Ders almasaydı daha iyiydi onun için. Ama yeteneği olanı tutsan da durmaz. Gider gitar bulur, arkadaş bulur, metot bulur, internette çok fırsat var.

Kendi kendine bile öğrenir.” (G 16, 49 yaşında, erkek, görevde 23. yılı)

Tablo 1. Ailenin Toplumsal ve Ekonomik Statüsünün Müzik Eğitimi Almada ve Müzik Öğretmenliğini Seçmedeki Etkisine İlişkin Düşüncelerin Seçilmiş Değişkenlerle Anlamli İlişki Düzeyi

	Ailenin Toplumsal Statüsü Müzik Eğitimi Alanında Fırsat Eşitliği Adına Adaletsiz Bir Durum Yaratır				Ailenin Ekonomik Düzeyi Müzik Eğitimi Alanında Fırsat Eşitliği Adına Adaletsiz Bir Durum Yaratır				Müziğe olan ilgi ve Müzik Öğretmeni Olmayı Seçmede Ailenin Toplumsal ve Ekonomik Düzeyi Etkilidir			
	n	X2	SD	p	n	X2	SD	p	n	X2	SD	p
Sınıf	103	2,615	3	≥.05	103	1,420	2	≥.05	103	6,825	2	≤.05
Cinsiyet	103	4,051	3	≥.05	103	0,236	2	≥.05	103	2,19	2	≥.05
Yaş	103	15,622	30	≥.05	103	14,997	20	≥.05	103	24,205	20	≥.05
Doğumyeri	103	13,254	12	≥.05	103	8,023	8	≥.05	103	7,966	8	≥.05
Yaşanılan Yer	103	1,045	12	≤.01	103	1,864	8	≥.05	103	10,343	8	≥.05
Annenin Çalışma Durumu	103	6,964	9	≥.05	103	1,975	6	≥.05	103	7,787	6	≥.05
Babanın Çalışma Durumu	103	6,803	9	≥.05	103	3,282	6	≥.05	103	6,813	6	≥.05
Ailenin Aylık Geliri	103	13,892	9	≥.05	103	8,337	6	≥.05	103	7,894	6	≥.05
Öğrencinin Aylık Geliri	103	7,194	12	≥.05	103	9,092	8	≥.05	103	7,28	8	≥.05

* $\alpha = .05$ için anlamlıdır.

** $\alpha = .01$ için anlamlıdır.

Ailenin toplumsal ve ekonomik düzeyinin müzik eğitimi almada ve müzik öğretmenliği mesleğini seçmedeki etkisine ilişkin düşünceler ile seçilmiş değişkenler arasındaki ilişki arandığında, yaşanılan yer değişkeni ile ailenin toplumsal statüsü müzik eğitimi alanında fırsat eşitliği adına adaletsiz bir durum yaratır düşüncesi arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Ailenin ekonomik düzeyinin müzik eğitimi alanında fırsat eşitliği yaratacağına ilişkin düşünce ile seçili değişkenler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Aynı durum müziğe olan ilgi ve müzik öğretmeni olmayı seçmede ailenin toplumsal ve ekonomik düzeyi etkilidir düşüncesi için de geçerlidir.

Müzik öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde ise yaşanılan yer ile ilgili yapılan yorumlarda yaşanılan yerin müzik eğitiminde adaletsiz bir durum yaratacağı görüşüne ulaşılmıştır. Bu fikirlerden bazılarını aşağıda yer verilmiştir:

“Küçük şehirde yaşamakla büyükşehirde yaşamak çok fark eder. Konserlere gidebilmek, orkestra dinlemek, opera dinlemek, kentte konservatuarın olması, sanatçıların olması kişinin ufkunu

genişletir. Çok yetenekli bir çocuğun bunlardan mahrum olması adaletsiz bir durum yaratır diyebiliriz.” (G 1, 36 yaşında, erkek, görevde 3. yılı)

“Okulların fiziki ortamı çok farklı... Bir büyükşehirde bile kenar mahalledeki okulda müzikle ilgili hiçbir şey yok. Başka bir okulda içinde her şeyin olduğu bir müzik odası var, çalgılar var, ses sistemi var. Özel okul devlet okulu farkı var. Bunların hepsini adaletsizlik olarak düşünebiliriz.” (G 18, 41 yaşında, kadın, görevde 17. yılı)

“Bir okul düşünün ki orkestrası var. Liseler arası şarkı yarışmalarına katılıyor. Bir öğrenci yeteneğini ilgisini böylece fark ediyor değerlendiriyor. Başka tarafta müzik öğretmeni olmayan bir okulda müzikal etkinliklerden habersiz öğrenciler var. Adaletsizlik olduğu çok açık...” (G 12, 39 yaşında, kadın, görevde 16. yılı)

Nicel araştırma örneklemini genelinde cevaplayıcılar toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin müzik eğitimi ve müzik öğretmenliği alanında etkili olduğunu belirtmiştir. Böyle bir etki olduğu fikrine katılanlar ve kısmen katılanların oranı oldukça yüksektir. Böyle bir etki olduğu fikrine katılmayanların oranı ancak %10'da kalmaktadır. Yüz yüze görüşmelerde toplumsal ve ekonomik eşitsizlikleri yaşamadıklarını ancak böyle bir eşitsizliği fark ettiklerini söyleyen müzik öğretmenleri vardır. Bu fikirlerden bazılarında aşağıda yer verilmiştir:

“Sadece müzikte ve eğitimde değil hayatın her alanında eşitsizlik var.” (G 6, 37 yaşında, erkek, görevde 10. yılı)

“Özel okulda öğretmenlik yapıyorum. Çocukların ekonomik düzeyi birbirine yakın. Ailesi düşük eğitim düzeyinde olanlar müzikte daha başarısız ilgisiz. Genelleme yapmak doğru değil ama tahsilli anne babanın çocukları daha ilgili, başarılı...” (G 7, 40 yaşında, erkek, görevde 16. yılı)

“Geçim telaşı varken müziğe sıra gelmeyebilir. Doğrusu da budur bence. Müzik olmadan da yaşanır ama sofrada ekmek yoksa yaşanmaz. Müziğe zaman ayırmak, hele para ayırmak dar gelirli aile için lükstür.” (G 9, 51 yaşında, erkek, görevde 27. yılı)

“Sanatın yaygınlaşması için toplumun belli bir ekonomik düzeye ulaşmış olması gerekir. Ekonomi ile sanata verilen değer arasında güçlü bir ilişki var. Konu müzik eğitimiye toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler kesinlikle etkili olur bence.” (G 6, 37 yaşında, erkek, görevde 10. yılı)

Türkiye'deki Müzik Eğitiminde Toplumsal ve Ekonomik Statüye Dayalı Eşitsizlikler

Tablo 2. Ailenin Toplumsal ve Ekonomik Statüsünün Müzik Eğitimi ve Müzik Öğretmenliğine İlişkin Yaklaşımı Etkilemesine İlişkin Görüşler

İ	Yaşanılan/yetipilen Ailenin Toplumsal Statüsü ve Adaletsizlik			Yaşanılan/yetipilen Ailenin Ekonomik Statüsü ve Adaletsizlik			Müzik Öğretmenliğini Seçmede Ailenin Ekonomik Düzeyinin Etkisi			Müzik Öğretmenliğini Seçmede Ailenin Ekonomik Düzeyinin Etkisi			
	Katıl.	Kılmıy.	Kısım	Katıl.	Kılmıy.	Kısım	Katıl.	Kılmıy.	Kısım	Katıl.	Kılmıy.	Kısım	
Örneklem Genel	58,30	10,70	30,10	66,00	5,80	28,20	39,80	24,30	35,90	39,80	24,30	35,90	
Sınıf	1.Sınıf	63,40	9,80	24,40	70,70	7,30	22,00	24,40	29,30	46,30	24,40	29,30	46,30
	4.Sınıf	54,80	11,30	33,90	62,90	4,80	32,30	50,00	21,00	29,00	50,00	21,00	29,00
Cinsiyet	Erkek	54,50	13,60	27,30	63,60	4,50	31,80	50,00	27,30	22,70	50,00	27,30	22,70
	Kadın	59,30	9,90	30,90	66,70	6,20	27,20	37,00	23,50	39,50	37,00	23,50	39,50
Doğum Yeri	Köy	33,30	66,70	0,00	33,30	33,30	33,30	0,00	33,30	66,70	0,00	33,30	66,70
	Kasaba	57,90	10,50	31,60	63,20	0,00	36,80	42,10	15,80	42,10	15,80	42,10	
	Kent Merkezi	50,00	12,50	37,50	58,30	8,30	33,30	54,20	25,00	20,80	54,20	25,00	20,80
	Büyükşehir	62,50	7,10	28,60	71,40	5,40	23,20	33,90	26,80	39,30	33,90	26,80	39,30
Yaşanılan Yer	Köy	100,0	0,00	0,00	100,0	0,00	0,00	0,00	0,00	100,0	0,00	0,00	100,0
	Kasaba	52,90	11,80	35,30	7,60	5,90	23,50	58,80	17,60	23,50	58,80	17,60	23,50
	Kent Merkezi	53,80	11,50	34,60	69,20	3,80	26,90	42,30	34,60	23,10	42,30	34,60	23,10
	Büyükşehir	62,10	10,30	27,60	62,10	6,90	31,00	32,80	22,40	44,80	32,80	22,40	44,80
Annenin Çalışma Durumu	Çalışıyor	60,90	8,70	30,14	65,20	4,30	30,40	32,60	28,30	39,10	32,60	28,30	39,10
	Çalışmıyor	51,30	17,90	28,20	66,70	5,10	28,20	46,20	28,20	25,60	46,20	28,20	25,60
	Emekli	64,70	0,00	35,30	64,70	11,80	23,50	47,10	5,90	47,10	47,10	5,90	47,10
Babanın Çalışma Durumu	Çalışıyor	57,70	11,50	30,80	65,40	6,40	28,20	35,90	24,40	39,70	35,90	24,40	39,70
	Çalışmıyor	100,0	0,00	0,00	100,0	0,00	0,00	100,0	0,00	0,00	100,0	0,00	0,00
	Emekli	60,90	8,70	26,10	69,60	4,30	26,10	52,20	21,70	26,10	52,20	21,70	26,10
Ailenin Aylık Geliri	<1000	75,00	25,00	0,00	75,00	0,00	25,00	75,00	25,00	0,00	75,00	25,00	0,00
	1000 1999	56,50	17,40	21,70	78,30	0,00	21,70	56,50	21,70	21,70	56,50	21,70	21,70
	2000 5000	53,70	7,50	38,80	61,20	6,00	32,80	32,80	23,90	43,30	32,80	23,90	43,30
	5000+	88,90	11,10	0,00	66,70	22,20	11,10	33,30	33,30	33,30	33,30	33,30	33,30
Öğrencinin Aylık Geliri	<500	59,10	13,60	27,30	65,90	4,50	29,50	38,60	27,30	34,10	38,60	27,30	34,10
	500 999	53,70	7,30	36,60	65,90	7,30	26,80	41,50	22,00	36,60	41,50	22,00	36,60
	1000 2000	81,80	9,10	9,10	90,90	0,00	9,10	54,50	9,10	36,40	54,50	9,10	36,40
	2000+	40,00	20,00	40,00	20,00	20,00	60,00	0,00	60,00	40,00	0,00	60,00	40,00

Örneklem genelinde ailenin ekonomik düzeyinin müzik eğitimi almada fırsat eşitliği adına adaletsiz bir durum yarattığı fikrine katılanların oranı %66'dır. Bu fikre kısmen katılanların oranı %28,2'dir. Bu fikre katılmadığını belirtenlerin oranı ise %5,8 gibi çok

düşük bir düzeydedir. Yüksek gelir grubunda olanların ailenin ekonomik statüsünün adaletsiz bir durum yarattığına ilişkin düşünceye katılmama oranı örneklem genelindeki ortalamanın neredeyse beş katıdır. Bu durum ekonomik olarak yoksunluk çekmeyenlerin ekonomik düzeye dayalı adaletsizliği hissetmelerinde oranın düşük olduğunu göstermektedir. Kırsalda doğup yetişmiş olanlar, babası çalışmayanlar, düşük gelir düzeyinde olanlar bu adaletsizliği daha fazla hissetmektedirler.

Örneklem genelinde yaşanan yerin adaletsiz bir durum yaratacağı fikrine katılanların oranı %58,3'tür. Köyde yaşayan, babası çalışmayan değişkeninin tamamı bu görüşe katılmaktadır. Köyde doğan değişkeninde bu görüşe katılmama oranı örneklem geneli içinde en yüksek oranı vermektedir. Müzikle ilgileniyor olmak ve müzik öğretmeni adayı olmak bu adaletsiz durumun ötesine geçmeyi başaramış olarak algılanmaktadır. Kişisel çabalar yoluyla bu eşitsizlik durumunun aşılabileceğini belirten müzik öğretmenleri de vardır. Ancak bir eşitsizliğin aşılabilecek olması bu eşitsizliğin olmadığı anlamına gelmemektedir. Yüksek gelir grubunu temsil eden ailenin aylık gelirinin 5000 TL'nin üzerinde olduğu değişkende yaşanan yerin adaletsiz bir durum yarattığı fikrine katılmama oranı örneklem genelinin neredeyse iki katıdır. Bu durum ekonomik düzeyle ilgili soruda da görülmüştür. Bu durum kendi dışındaki gerçekliği düşünmek ve algılamak konusunda yetersiz kaldığını düşündürmektedir.

Müzik eğitimi almada toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin adaletsiz bir durum yarattığı görüşü müzik öğretmenliği mesleğini seçme konusu için de geçerlidir. Ancak toplumsal ve ekonomik düzeyin müzik eğitimi almaya etkisinin müzik öğretmenliğini seçmeye etkisi kadar çok olmağı görüşü baskındır. Bu görüşe katılanların oranı örneklem genelinde %39,8'dir ve bu düzey diğer iki soru ile karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Ailesinin aylık geliri 5000 TL'nin üzerinde olan değişkende bu görüşe katılmama oranı %60'tır.

3.2. Ailenin yaşam görüşünün ve etnisitenin etkisi

Yapılan nitel ve nicel araştırmaların desteğiyle ailenin yaşam görüşünün ve etnisitenin müzik eğitiminde ve müzik öğretmenliğinde etkili olduğu söylenebilir. Toplumsal eşitsizlikler düşünüldüğünde etnisite önemli bir yere sahiptir. Bazı etnik gruplar dışlanmakta, bazı kültürler "istenmeyen" ilan edilmektedir. Bu çevrelerden gelen öğrencilerin avantajsız oldukları durumlar oluşmaktadır.

Başka bir açıdan kültür özelliği olarak müziğe yatkınlık ve olumlu bakışın öğrenci için avantaja dönüştüğü durumlardan da söz etmek mümkündür. Müzik Türkiye'de Alevi ve Romanlarda kültürlerinin bir parçası olmakla ayıt edici bir durum yaratmaktadır. Yapılan görüşmelerde müzik öğretmenlerinin büyük çoğunluğu bu görüşe katılmaktadır.

Müzik metafizik tecrübenin ifade edilmesini sağlayan kanallardan biri olarak ritüellerin bir parçası olarak kolektif duygusal yoğunlaşmanın önemli bir ayağıdır (Şahin, 2008: 277-278) Müzik ritüellerin bir parçası oluşu ile dindarlık çerçevesinde etkin bir role sahiptir (Şahin, 2008: 279). Buradan yola çıkarak müziğin dinle ve dindarlıkla ilişkisi olduğu yorumuna ulaşılabiliriz. Bu ilişki müzik eğitimi için de geçerlidir. Ailenin yaşam görüşü olarak dindarlığın müziğe ve müzik eğitimine bakışta etkisi olduğu düşünülmektedir. Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin çoğunluğu bu görüşü desteklemiştir. Müzik öğretmenleri arasında dindar çevreden gelenlerin oranının diğer branşlarla karşılaştırıldığında oldukça düşük olduğu gözlenmektedir. Bu konu ile ilgili bazı fikirlere aşağıda yer verilmiştir.

“Dindar müzik öğretmeni olur mu? Tabii ki olur. Ama şimdiye kadar hiç karşılaşmadım.” (G 3, 50 yaşında, erkek, görevde 25. yılı)

“Diğer bölümlerde başörtüsü takan öğrenciler var ama müzik bölümü öğrencileri arasında hiç görmedim.” (G 18, 41 yaşında, kadın, görevde 17. yılı)

“Dindarlar müziğe daha uzak duruyorlar. İstisnalar var tabii. Geçen başı örtülü bir veli kızı için piyano öğretmeni sordu.” (G 5, 42 yaşında, kadın, görevde 20. yılı)

“Bence dindar kesim zenginleştikçe müziğe de daha olumlu bakıyor. Yeni dindarlık anlayışı var ya onu kastediyorum. Müzik biraz da zenginlik göstergesi; evde piyano var, kızları piyano çalıyor gibi...” (G 12, 39 yaşında, kadın, görevde 16. yılı)

Tablo 3. Ailenin Toplumsal Statüsü, Yaşam Görüşü ve Etnisitenin Müzik Eğitimi Almada ve Müzik Öğretmenliğini Seçmedeki

Etkisine İlişkin Düşüncelerin Seçilmiş Değişkenlerle Anlamlı İlişki Düzeyi

	Müziğe Olan İlgisi ve Müzik Öğretmenliği Mesleğini Seçmede Ailenin Yaşam Görüşü Etkilidir				Alevi Kökenli Aileler Çocuklarını Müzik Eğitimine Yönlendirmede Daha İstekli ve Olumlu Yaklaşırlar				Roman Kökenli Aileler Çocuklarını Müzik Eğitimine Yönlendirmede Daha İstekli ve Olumlu Yaklaşırlar			
	n	X ²	SD	p	n	X ²	SD	p	n	X ²	SD	p
Sınıf	103	1,738	2	≥.05	103	3,564	3	≥.05	103	3,546	3	≥.05
Cinsiyet	103	5,985	2	≤.05	103	0,346	3	≥.05	103	1,225	3	≥.05
Yaş	103	25,397	20	≥.05	103	28,953	30	≥.05	103	16,381	30	≥.05
Doğumyeri	103	8,424	8	≥.05	103	11,209	12	≥.05	103	15,345	12	≥.05
Yaşanılan Yer	103	11,062	8	≥.05	103	11,796	12	≥.05	103	9,083	12	≥.05
Annenin Çalışma Durumu	103	5,808	6	≥.05	103	7,367	9	≥.05	103	14,485	9	≥.05
Babanın Çalışma Durumu	103	6,311	6	≥.05	103	14,053	9	≥.05	103	8,067	9	≥.05
Ailenin Aylık Geliri	103	2,268	6	≥.05	103	3,536	9	≥.05	103	8,514	9	≥.05
Öğrencinin Aylık Geliri	103	11,423	8	≥.05	103	11,603	12	≥.05	103	63,375	12	≤.01

* $\alpha = .05$ için anlamlıdır.

** $\alpha = .01$ için anlamlıdır.

Müziğe olan ilgi ve müzik öğretmenliği mesleğini seçmede ailenin yaşam görüşü etkilidir düşüncesi ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki anlamlıdır. Alevi kökenli aileler çocuklarını müzik eğitimine yönlendirmede daha isteklidir ve olumlu yaklaşırlar düşüncesi ile seçili değişkenler arasında anlamlı ilişki görülemez. Roman kökenli aileler çocuklarını müzik eğitimine yönlendirmede daha isteklidir ve olumlu yaklaşırlar düşüncesi ile öğrencinin aylık geliri değişkeni arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 4. Ailenin Yaşam Görüşünün ve Etnisitenin Müzik Eğitimi ve Müzik Öğretmenliğine İlişkin Yaklaşımı Etkilemesine İlişkin Görüşler

Türkiye’deki Müzik Eğitiminde Toplumsal ve Ekonomik Statüye Dayalı Eşitsizlikler

%		Ailenin Yaşam Görüşü Etkili			Alevi Aileler Daha İstekli ve Olumlu Yaklaşırlar			Roman Aileler Daha İstekli ve Olumlu Yaklaşırlar			Ailenin Toplumsal ve Ekonomik Konumu Etkilidir		
		Katılıyorrum	Katılmıyorrum	Kısmen Katl.	Katılıyorrum	Katılmıyorrum	Kısmen Katl.	Katılıyorrum	Katılmıyorrum	Kısmen Katl.	Katılıyorrum	Katılmıyorrum	Kısmen Katl.
Örneklem Geneli		68,90	12,60	18,40	40,80	34,00	24,30	67,00	14,60	17,50	35,00	36,90	27,20
Sınıf	1.Sınıf	73,20	7,30	19,50	36,60	41,50	19,50	58,50	19,50	19,50	29,30	36,60	31,70
	4.Sınıf	66,10	16,10	17,70	43,50	29,00	27,40	72,60	11,30	16,10	38,70	37,10	24,20
Cinsiyet	Erkek	54,50	9,10	36,40	40,90	36,40	22,47	59,10	18,20	22,70	31,80	40,90	27,30
	Kadın	72,80	13,60	13,60	40,70	33,30	24,70	69,10	13,60	16,00	35,80	35,80	27,20
Doğum Yeri	Köy	66,70	0,00	33,30	33,30	66,70	0,00	66,70	33,30	0,00	0,00	100,00	0,00
	Kasaba	63,20	26,30	10,50	36,80	52,60	10,50	52,60	36,80	10,50	36,80	47,40	15,80
	Kent Merkezi	79,20	12,50	8,30	33,30	41,70	25,00	83,30	0,00	16,70	33,30	37,50	29,20
	Büyükşehir	66,10	8,90	25,00	44,60	23,20	30,40	64,30	12,50	21,40	35,70	30,40	32,10
Yaşanılan Yer	Köy	0,00	100,00	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00
	Kasaba	64,70	23,50	11,80	23,50	52,90	23,50	47,10	35,30	17,60	41,20	35,30	23,50
	Kent Merkezi	76,90	7,70	15,40	34,60	42,30	19,20	73,10	7,70	19,20	26,90	42,30	30,80
	Büyükşehir	67,20	10,30	22,40	46,60	25,90	27,60	69,00	12,10	17,20	36,20	34,50	27,60
Annenin Çalışma Durumu	Çalışıyor	69,60	15,20	15,20	37,00	34,80	26,10	69,60	17,40	13,00	37,00	39,10	23,90
	Çalışmıyor	66,70	12,80	20,50	46,20	38,50	15,40	74,40	12,80	12,80	35,90	43,60	20,50
	Emekli	76,50	5,90	17,60	35,30	23,50	41,20	41,20	11,80	41,20	29,40	11,80	52,90
Babının Çalışma Durumu	Çalışıyor	71,80	12,80	15,40	39,70	39,70	20,50	69,20	14,10	15,40	34,60	37,20	26,90
	Çalışmıyor	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00
	Emekli	60,90	13,00	26,10	47,80	13,00	34,80	60,90	13,00	26,10	34,80	34,80	30,40
Ailenin Aylık Geliri	<1000	75,00	0,00	25,00	25,00	25,00	50,00	75,00	25,00	0,00	75,00	25,00	0,00
	1000-1999	69,60	13,00	17,40	47,80	34,80	17,40	78,30	13,00	8,70	30,40	47,80	21,70
	2000-5000	67,20	14,90	17,90	38,80	35,80	23,90	67,20	11,90	19,40	32,80	35,80	29,90
	5000+	77,80	0,00	22,20	44,40	22,20	33,30	33,30	33,30	33,30	44,40	22,20	33,30
Öğrencinin Aylık Geliri	<500	63,60	15,90	20,50	43,20	31,80	25,00	68,20	15,90	15,90	31,80	45,50	22,70
	500-999	75,60	14,60	9,80	39,00	39,00	22,00	70,70	12,20	17,10	43,90	31,70	24,40
	1000-2000	72,70	0,00	27,30	45,50	18,20	27,30	81,80	9,10	9,10	27,30	27,30	45,50
	2000+	40,00	0,00	60,00	20,00	40,00	40,00	0,00	40,00	60,00	20,00	40,00	40,00

Müzik eğitimi almada ve müzik öğretmenliğini seçmede ailenin yaşam görüşünü etkili olduğu fikrine katılanların oranı örneklem genelinde %68,9’dur. Kadın örneklemede bu oran %72,8’e çıkmaktadır. Ailenin yaşam görüşünün müzikle ilgilenme konusunda etkisini kadınlar erkeklerden daha çok hissetmektedirler. Ailenin aylık gelirinin 5000 TL’nin üzeri olduğu değişkendeki bu görüşe katılım oranı örneklem genelinde en yüksek oranı vermektedir. Bu görüşe katılmayanlar arasında da en yüksek değer köyde yaşayanlara ait değişkendir.

Müzik öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde bu konu sorulduğunda ailenin daha özgürlükçü bir ortam sunması ve açık görüşlü olmasının kızların müzikle tanışmalarında ve müzik eğitimi almalarında olumlu etkileri olabileceği görüşü belirtilmiştir. Bu fikirlerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

“Ailenin yaşam görüşüne bağlı olarak kızların özgür yetişip yetişmedikleri fark edebiliyor. Baskı altında yetiştirilen bir kız utangaç olur, çekingen olur. Müzik yapacaksın, dinleti, konser vereceksen çekingenliği, utangaçlığı atmalısın. Böyle örnekler olabilir diye düşünüyorum.” (G 9, 51 yaşında, erkek, görevde 27. yılı)

“Erkek adamın müzikle ne işi olur diyenler de vardır belki. Kız çocuklar daha avantajlıdır bile denebilir. Ailenin yaşam görüşü, daha önemlisi müziğe, sanata bakış açısı önemlidir.” (G 13, 54 yaşında, kadın, görevde 30. Yılı)

“Müzik, Aleviler için yalnız kimliğin bir göstergesi değil, aynı zamanda yaşam tarzı ve inaç öğelerinin de bir taşıyıcısıdır (Güneş, 2014: 61)”. Bir ibadet biçimi ve tasavvufi anlamda Tanrı ile bir olmanın aracı olan müzik Alevi inanç ve kültüründe merkezi bir yerdedir (Mustan Dönmez, 2014: 64). Buradan yola çıkarak Alevi kökenli ailelerin çocuklarını müzik eğitime yönlendirmede daha istekli olduğu ve daha olumlu yaklaştıkları fikrine ulaşılabılır. Bu fikire örneklerin %40,8'i katılmaktadır. Köy doğumlu olanların tamamı bu görüşe katılmıştır. Müzik öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde müzik öğretmenlerinin büyük çoğunluğu bu fikre katıldıklarını belirtmişlerdir. Müziğin alevi kökenli ailelerde bir yaşam biçimi olduğu ve bu nedenle müziğe yönelmenin olumlu karşılandığı görüşü yaygındır.

Romanları inceleyen bilim insanlarında, Romanların, dünyada müzik zevki ve kabiliyeti en yüksek etnik grup olduğuna dair genel bir kanaat oluşmuştur. Romanlar için müzik geçimlerini de temin ettikleri bir yaşam biçimidir. (Aras, 2016: 151). Bu görüş doğrultusunda Roman kökenli ailelerin, çocuklarının müzik eğitimine istekli oldukları ve olumlu yaklaştıkları düşünülebilir. Bu fikire örneklerin %67'si katılmaktadır. Bu görüşün alevi kökenli ailelerin yaklaşımı ile karşılaştırıldığında daha yüksek oran almasının nedeni araştırıldığında Roman kökenli ailelerde müziğin ekonominin bir parçası olmasının etkili olabileceği görüşüne ulaşılmıştır. Eğitim alanında güzel sanatlar liselerinin sayısının artması Roman ailelerin çocuklarını bu liselere göndermeleri zamanla müzik eğitimi alanında Roman kökenli öğrencilerle karşılaşılmasını arttırmıştır. Bu yorumlara müzik öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde ulaşılmıştır. Müzik öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde etnik kökene bağlı olarak müzik algısının ve müzik eğitime yönelmenin farklılıkları olduğuna ilişkin yorumlar yapılmıştır. Bu yorumlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Alevilerin müzik eğitimine daha olumlu yaklaştıkları kesin. Çocuğu için kendi için bağlama dersi soran, bağlama çalmanın Alevi olmasından ötürü değerli olduğunu, bağlama sesinin, deyişlerin kendisini çok etkilediğini, bunun için bağlama çalmak istediğini, çocuğuna da ders aldıracağını söyleyen bir velim vardı. Çok sayıda alevi arkadaşım vardı ve bu duyguyu onlardan da duymuşumdur.” (G 6, 37 yaşında, erkek, görevde 10. yılı)

“Alevilerin müziğe olan ilgisi olmayanlardan daha çoktur. Özellikle halk müziğinde...” (G 15, 53 yaşında, erkek, görevde 26. yılı)

“Alevilerde müziğin ibadetin bir parçası olması müziğin Alevi kültüründeki yerini kutsallığa kadar yükseltir.” (G 3, 50 yaşında, erkek, görevde 25. yılı)

“Bir keresinde bir kemancıyı dinlemiştim. Çalışı insanüstüydü diyebilirim. Kemanı babasından öğrenmiş. Kendimi bildim bileli çalıyorum demişti. Dedesi de kemancıymış. Kültürün müziği öğrenmeye yaşamaya etkisi daha nasıl olur? Romanlar bu konunun en iyi örnekleri.” (G 18, 41 yaşında, kadın, görevde 17. yılı)

“Roman kökenli olan çok yetenekli çocuklar müzik öğretmenliği bölümlerini kazanamıyor. Yetenek sınavında nota bilgisi soruluyor. Bu çocuklar nota bilgisi yönünden zayıf. Ne oluyor? Nota bilgisi olanı alıyorlar, üstün yetenekli Roman çocuklar dışarıda kalıyor. Sorunuz bu durumu getirdi aklıma.” (G 9, 51 yaşında, erkek, görevde 27. yılı)

Müzik öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde yukarıda belirtilen görüşlerden farklı olarak aktarılan fikre aşağıda yer verilmiştir:

“Yanlış ve gereksiz buluyorum bu tarz soruları benim gördüğüm her kesimden insan vardır müzik eğitiminde.” (G 21, 38 yaşında, kadın, görevde 14. yılı)

“Romanları soruyorsan etnik kökenleriyle ilgisi yok müziğin. Para kazanmanın bir yolu olduğundan çocuklar yönlendiriliyor. Müzikten para kazanmayan Romanlar da vardır. Onlarda müziğe ilgi aynı seviyede olmaz.” (G 3, 50 yaşında, erkek, görevde 25. yılı)

Etnisitenin müziğe ve müzik eğitimine etkisinin dini ve ekonomik durumlardan etkilense bile hatta dini ve ekonomik durumlardan doğsa bile kültürel bir koda dönüştüğü düşünülmektedir. Nitel ve nicel araştırma verileri de bu görüşü desteklemektedir. Alevi kökenli olduğunu belirten bir müzik öğretmeni şu şekilde diğer yorumlardan farklı bir yorum yapmıştır:

“Müzik işte çalsınlar söylesinler, devlette daha etkili yerlere de göz dikmesinler. Müzikle uğraşan Alevi’ye Romana dur dendiğini duymadım ama sen hâkim olamazsın denilene duydum.” (G 16, 49 yaşında, erkek, görevde 23. yılı)

“Müziği meslek edinmek bunun için daha kolay. Müzikçi, çalgıcı işte... Çingene işi. Bunu aşağılamak için kullanıyorlar.” (G 9, 51 yaşında, erkek, görevde 27. yılı)

Yukarıdaki yorumlar siyasi bakış açısı içermekle beraber sosyolojik olarak değerlendirildiğinde kendini “ötekileştirilmiş” olarak algılamaya örnek teşkil etmektedir. Egemenin kararları ve bakış açısı kültürel kod olarak değerlendirilen bir durumun belirlenmiş bir durum olduğunu düşündürebilmektedir. Bunun ötesinde ekonomik şartların belirleyiciliği toplumsal eşitsizliklerin oluşması adına önemli bir durumdur.

2.3. Doğum yeri ve yaşanılan yerin etkisi

Tablo 5. Doğum Yeri ve Yaşanılan Yerin Müzik Eğitimi Almada ve Müzik Öğretmenliğini Seçmedeki Etkisine İlişkin Düşüncelerin Seçilmiş Değişkenlerle Anamlı İlişki Düzeyi

	Şehir, Büyükşehirde Bulunanlar, Kırsal Alanda Bulunanlara Göre Müzik Eğitimi Almaya Daha İsteklidirler				Yaşanılan/Yetişilen Yerin Ölçeği Müzik Eğitiminde Fırsat Eşitliği Adına Adaletsiz Bir Durum Yaratır			
	<i>n</i>	<i>X2</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>	<i>n</i>	<i>X2</i>	<i>SD</i>	<i>p</i>
Sınıf	103	2,202	2	≥.05	103	5,832	2	≥.05
Cinsiyet	103	1,285	2	≥.05	103	1,558	2	≥.05
Yaş	103	27,260	20	≥.05	103	23,604	20	≥.05
Doğumyeri	103	10,665	8	≥.05	103	7,469	8	≥.05
Yaşanılan Yer	103	15,150	8	≥.05	103	7,749	8	≥.05
Annenin Çalışma Durumu	103	16,787	6	≤.01	103	3,184	6	≥.05
Babanın Çalışma Durumu	103	4,470	6	≥.05	103	4,841	6	≥.05
Ailenin Aylık Geliri	103	8,852	6	≥.05	103	16,283	6	≥.05
Öğrencinin Aylık Geliri	103	10,624	8	≥.05	103	5,66	8	≥.05

* $\alpha = .05$ için anlamlıdır.

** $\alpha = .01$ için anlamlıdır.

Şehir ve büyük şehirde yetişenler müzik eğitimine kırsal alanda yetişenlerden daha istekli ve olumlu yaklaşımlar düşüncesine örneklem genelinin %42,7’si katılmaktadır. Köyde yaşayanlar ile babası çalışmayanların tamamı bu görüşe katılmıştır. Yüksek gelir

grubunu temsil eden ailenin aylık gelirinin 5000 TL'nin üzerinde olduğu değişkenin bu görüşe katılma oranı %66,7'dir. Öğrencinin aylık gelirinin 2000 TL'nin üzerinde olduğu değişkende bu görüşe katılmama oranı %60 'tır. Aile geliri ve öğrenci geliri karşılaştırıldığında görülen farkın nedeni sorulduğunda doğulup yaşanılan yere ilişkin adaletsizliklerin kişisel çaba ile aşılabileceği fikri ağırlık kazanmıştır. Ailesinin gelir düzeyi düşük olduğu halde kendi gelir düzeyini müzik alanında ek iş yaparak yükseltenler yetişilen yerin ölçeğinin belirleyiciliğini kabul etmede daha düşük bir oran sergilemektedir. Bu kararda kişisel tecrübeler ağırlık kazanmaktadır. Eğitim sosyolojisindeki işlevselci yaklaşım açısından bu konu değerlendirildiğinde eğitim aracılığıyla adaletsizliklerin azaltılabileceği fikri akla gelmektedir.

Doğum yeri ve yaşanılan yer müzik eğitimi almada adaletsiz bir durum yaratır görüşüne örneklem genelinde katılanların oranı %68,9'dur. Doğum yeri ve yaşanılan yer kişilerin müzik eğitim almaya istekli olmalarından çok müzik eğitimi fırsatlarına ulaşabilmeleri açısından adaletsiz bir durum yaratmaktadır yorumu bu iki sorunun yanıtları karşılaştırıldığında yapılabilir. Köyde yaşayanların tamamı bu görüşe katılmaktadır. Bu görüşe katılma oranı 1. sınıf örnekleminde 4. sınıf örnekleminde ile karşılaştırıldığında daha yüksektir. Müzik öğretmenliği bölümüne girmeden önce özel müzik dersi alma oranının gün geçtikçe artması yaşanılan yerin ölçeğinin özel ders alma fırsatlarını etkilemesi açısından fırsat eşitliğinde adaletsiz bir durum yaratır denilebilir. Müzik öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde daha önce belirtilen görüşleri destekleyen bazı fikirlere yer verilmiştir.

“Ben Kürt kökenliyim ve hep sanatla iç içe oldum. Müzik olmasa başka bir sanat dalında olurdu. Bunun için yaşanılan yerin müziğe ilgiye etkisi olduğunu düşünmüyorum. Büyükşehirin fırsatları ile ilgili fark vardır sadece. Büyükşehirde sanat ortamını yaşaman mümkündür. Taşrada bu fırsatı bulamazsın” (G 3, 50 yaşında, erkek, görevde 25. yılı)

“İmkân eşitsizlikleri var yoksa kişinin içinde müzik sanat aşkı varsa yaşadığı yer fark etmez. Halk müziğini kimler yaptı, halk ozanları kimler...” (G 13, 54 yaşında, kadın, görevde 30. yılı)

4. SONUÇ ve ÖNERİLER

4.1.Sonuç

Müzik eğitime sosyolojik bir bakışın yöneltmesi ile sosyolojinin ilgi alanındaki “toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin” müzik eğitimi alanını da etkilediği görülmüştür. Müzik eğitimindeki toplumsal ve ekonomik eşitsizlikleri görünür kılan sosyolojik bakışa, nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı sosyolojik araştırmanın bulguları ve bu bulguların yorumlanması yön vermiştir. Araştırmanın sonucunda toplumsal ve ekonomik farklılıkların müzik eğitimi ve müzik öğretmenliğine yönelik algıyı etkilediği görülmüştür. Böylece müzik eğitimi ve müzik öğretmenliğine yönelik algının oluşmasında toplumsal ve ekonomik konumun etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada ele alınan bir diğer konu, müzik öğretmenliği mesleğinin tercih edilmesinde ailenin ekonomik konumunun, anne ve babanın çalışma durumunun etkili olup olmadığıdır. Bu etki hem olumlu hem de olumsuz yönde olmaktadır. Örneğin müzik öğretmeni olmak isteyen bir öğrenci ailesinin ekonomik düzeyinin el vermemesi sonucunda özel ders alamadığı için özel yetenek sınavlarına ders alanlara kıyasla dezavantajlı bir konumda girmektedir. Aynı zamanda dar gelirli bir ailede yetişen öğrenci öğretmenliğin ekonomik düzeyini yeterli bulmakta ve öğretmenlik mesleğini seçmektedir. Ancak mesleki tatmin adına, öğretmen olduğunda ailesinin ekonomik konumunun altına gerileyeceğini düşünen yüksek gelirli bir aileden gelen öğrenci, gelir düzeyinin yetersizliği ile ilgili kaygı duyabilmektedir.

Müzik öğretmenliği bölümünde son sınıfa gelindiğinde bu dezavantajlı durumun gerilediğini belirten müzik öğretmenleri olmuştur. Yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda müzik eğitiminde asıl belirleyicinin yetenek olduğu görüşüne, müziğe olan yeteneğin ekonomik düzey eşitsizliklerini uzun vadede kapattığı yorumuna ulaştırmıştır. Müzik öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin gelir düzeyinin yarattığı dezavantajlı durumun incelendiği sorulara verdikleri yanıtlar bağlamında, 1. ve 4. sınıf öğrencileri arasında farklılık görülmektedir. 1. sınıf öğrencileri ekonomik durumun müzik eğitime etkisi olduğu fikrine 4. sınıf öğrencilerine kıyasla daha yüksek oranda katılmışlardır. O halde müzik eğitime başlangıç aşamasında ekonomik düzey eşitsizliklerinin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bu eşitsizliğin etkileri eğitimin sonraki yıllarında azalmaktadır. Ancak

eğitim yaşantısını bir yarışa benzetirsek herkesin aynı çizgiden yarışa başlaması adalet adına gözetilmesi gereken bir durumdur.

Doğum yerinin ve yaşanılan, yetişilen yerin müzik eğitimine etkileri araştırıldığında ekonomik düzey eşitsizlikleri ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Küçük ölçekli yerleşim yerlerinde özel müzik dersi imkanlarının kısıtlı oluşu, konsere gitmek gibi müzikal yaşantıların kurulamaması, enstrüman temininin zorluğu, okulların fiziki ortamının ve müzik öğretmeni sayısının yetersizliği gibi etmeler öğrencilerin özel yetenek sınavlarına hazırlanmalarını olumsuz yönde etkilemekte, güzel sanatlar lisesi eğitimi için ailelerinden ayrılmak zorunda bırakmakta, konser ve çeşitli müzik ve sanat etkinliklerinden de uzak bırakmaktadır. Bu dezavantajlı durum uzun vade gerilemektedir. Aynı kurumda eğitim gören öğrenciler eğitimleri süresince aynı olanaklara ulaşabilmekte, zaman içerisinde başlangıçtaki dezavantajlı konumun etkileri azalmaktadır.

Ailenin eğitim düzeyi ve mesleklerinin müzik eğitimine etkisi orta sınıf değerlerinin benimsenmesi düşüncesi içerisinde ele alınmıştır. Müzik eğitiminin ağırlıklı olarak orta sınıf değerlerini taşıdığı düşüncesi orta sınıf yaşantısını benimseye ailelerin çocuklarını müzik eğitime yönlendirmede daha istekli oldukları yorumunu beraberinde getirmektedir. Eğitim düzeyi yüksek ailelerle, eğitimci, hukukçu, doktor gibi daha çok hizmet sektöründe veya bürokratik kollarda çalışan aileler çocuklarını müziğe yönlendirmede daha istekli olmaktadır. Özellikle evde piyano olması ve çocuklarının piyano çalmayı öğrenmesine yönelik istekler, bu durumun bir zenginlik göstergesi olarak algılanması bakımından söz konusu olmaktadır. Eğitim düzeyi düşük olduğu halde yüksek gelir düzeyindeki bazı ailelerin çocuklarını benzeri müzik etkinliklerine yönlendirdikleri düşünülmektedir.

Özel müzik dersi almak, müzik eğitimi bölümleri özel yetenek sınavlarına hazırlanma doğrultusunda günden güne artmaktadır. Müzik eğitimi bölümü öğrencilerinin çoğunluğu üniversite öncesinde özel müzik dersi almaktadır. Bu oran 1.sınıf öğrencilerinde 4.sınıf öğrencileriyle karşılaştırıldığında daha yüksektir. Üniversite öncesinde özel ders alma oranındaki artışın nedeni, öğrencilerin güzel sanatlar lisesi mezunu olsalar da özel yetenek sınavına yönelik hazırlanma ihtiyacı duyuyor olmaları şeklinde açıklanabilir. Özel ders alma durumunun eğitim sosyolojisi çerçevesinde yorumu, özel ders olanaklarına ulaşamayan bir öğrencinin eğitimde fırsat eşitliği adına adaletsiz bir durumla karşılaşmış olması üzerinden yapılabilir. Bu

nedenle, özel ders ücretlerini karşılayabilecek bir gelir düzeyine sahip olmak ve özel ders veren öğretmen veya dershanelere ulaşabilecek büyük şehirlerde, kent merkezlerinde yaşamak avantajlı bir durum yaratmaktadır.

Yaşam görüşünün ve etnisitenin müzik eğitime etkisi araştırıldığında yaşam görüşü ve etnisitenin müzik eğitime yaklaşımı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Daha önce belirtildiği gibi orta sınıf değerlerine yakın olmak müzik eğitime daha çok yönelmeyi sağlamaktadır. Bunun dışında dindar bir yaşam görüşünün müzik eğitime yaklaşımında ve müzik eğitimini önemsemesinde dindar olmayanlardan daha çekingen davrandıkları yorumu yapılmıştır. Yapılan görüşmelerde tüm müzik öğretmenleri müzik eğitimi bölümlerinde başörtülü öğrenci görmediklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda müzik eğitimi bölümlerinde ideolojik atmosferin “batıcı”, “çağdaş” bir çizgide duruyor olmasından ötürü bazı öğrencilerin dinsel tavırlarını açığa vurmakta çekiniyor olabilecekleri de söylenebilir. Alevi kökenli ailelerde ise çocuklarını müzik eğitime yönlendirmede inancın motive edici bir rol taşıdığından söz edilebilir. Yapılan araştırmalarda bu düşünceye katılanların oranı oldukça yüksektir. Müziğin Roman kültürünün bir parçası olması Romanların müziğe yeteneklerinde etkili ve belirleyicidir.

3.2. Öneriler

Toplumsal ve ekonomik statüyü ölçen değişkenlerin her biri ayrı ele alındığında belli değişkenlere dayalı eşitsizliklerin geriletebilmesinin mümkün olduğu görülmektedir. Yaşanılan yere ilişkin eşitsizlik yaratan müzik eğitimi olanakları öncelikle okulların fiziki durumlarının iyileştirilmesiyle arttırılabilir. Müzik sınıflarının her okulda olması, okulun kentte ya da kırsalda olmasına bakılmaksızın sağlanabilir. Müzik öğretmenin bulunmadığı okullara müzik öğretmeni atamalarının yapılması her öğrencinin müzik eğitimiyle tanışmasının sağlanması adına önemlidir. Müzik öğretmenin bulunmadığı okullar olduğu halde, atama bekleyen çok sayıda müzik öğretmenin de bulunması bu sorunun çözümünün zor olmayacağını düşündürmektedir. Atama bekleyen müzik öğretmenlerinin müzik öğretmeni olmayan okullara atanması ile bu sorun çözülebilir.

Kırsaldaki müzik öğretmenlerinin yakın büyükşehir veya kent merkezlerindeki müzikal etkinliklere öğrencileri ile birlikte katılmasının, okullara sanatçılar davet edilerek, öğrencilere müziğin,

sanatın tanıtılmasının yaşanılan yere ilişkin eşitsizlikleri gerileteceği düşünülmektedir.

Üniversite öncesi müzik eğitiminin güzel sanatlar liseleri dışındaki kurumlarda da devam etmesinin üniversite öncesinde müzik eğitimi almaya ilişkin eşitsizlikleri gerileteceği düşünülmektedir.

Özel yetenek sınavı öncesinde sınava başvuranlara özel yetenek sınavına yönelik ücretsiz kursların verilmesinin özel ders olanaklarına ulaşamayan öğrencilerin dezavantajlı konumlarını bir ölçüde giderebileceği düşünülmektedir. Ayrıca özel yetenek sınavlarında nota bilgisinin ağırlıklı olarak sorulması bazı öğrencilerin çok yetenekli oldukları halde özel yetenek sınavını geçmelerini zorlaştırmaktadır. Bu konu özellikle Roman öğrencilerin yaşadığı bir sorun olarak derinlemesine görüşmelerde belirtilmiştir. Özel yetenek sınavlarında nota bilgisinin bir eleme kistası olarak kullanılması eğitimde fırsat eşitliği adına eşitsiz bir durum yaratmaktadır. Özel yetenek sınavlarının nota bilgisi olmasa da yetenekli öğrencilerin başarılı olabilecekleri şekilde yeniden düzenlenmesi düşünülmelidir.

Kent merkezlerindeki güzel sanatlar liselerine kırsal bölgelerden okumaya gelenler için yurt olanaklarının artırılmasının ve iyileştirilmesinin yaşanılan yere ve üniversite öncesinde müzik eğitimi almaya ilişkin dezavantajlı konumu geriletmeye yönelik bir uygulama olacağı söylenebilir.

Müzik öğretmenliği mesleğini tercih etme durumu ile bu tercihte rol oynayan etmenler ele alındığında, işe yerleşme olanaklarının önemli olduğu anlaşılmıştır. Özellikle son yıllarda öğretmenliğe atanamayan çok sayıda müzik öğretmeni bulunmaktadır. Daha önce belirtildiği gibi müzik öğretmeni olmayan okullarda müzik eğitimi olanaklarından geri kalan öğrencilerin olduğu da düşünüldüğünde atanamayan öğretmenlerin atanabilmesini sağlayacak uygulamalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Öğretmenler kazanç düzeyleri ile ilgili kaygı taşımaktadırlar. Öğretmenlerin kazanç düzeyini iyileştirmeye yönelik yapılacak uygulamalar bu kaygının azaltılmasında etkili olacaktır. Müzik eğitimi ve öğretmenlerine yönelik atılacak olumlu ve iyileştirici adımlar, müzik öğretmenliğinin toplumdaki kabul edilışı ve müzik eğitimine yönelik toplumsal algıyı olumlu yönde etkileyecektir.

Amatör müzik eğitimi veren kurumların desteklenip, amatör müzik eğitiminin daha özgürlükçü bir alan oluşu ve müzik öğretmenlerine iş olanakları sağlaması adına olumlu sonuçları olabileceği düşünülmektedir. Müzik eğitiminin toplumun tüm kesimlerine ulaşabilmesinde, yaş farkı gözetmeksizin, toplumsal ve ekonomik statüye bakılmaksızın müziğin her kese öğretilmesinde belediye tarafından açılan kurslar, halkevleri gibi kurumların önemli rolü bulunmaktadır. Bu tür uygulamaların yaygınlaştırılması ve desteklenmesinin, müzik eğitiminde toplumsal ve ekonomik eşitsizliklerin aşılabilmesi ve geriletilmesi adına önemli katkıları olduğu düşünülmektedir.

Son olarak, sınıflarda öğrencilerin önceden belirlenmiş bir müzik ortamına girmeleri yerine, kendilerinin sınıfa taşıdıkları müzik aracılığıyla oluşacak bir müzik ortamının oluşmasının daha eşitlikçi ve özgürlükçü bir mecra yaratacağı söylenebilir. Bunun için katı, sınırları belli, dar içeriklerin yerine, esnek, çeşitli, değiştime açık, öğrenci merkezli yöntemlerin ve içeriklerin müzik eğitimi alanında kullanılmasının, toplumsal eşitsizliklerin geriletilmesinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

AKKOL, Mümtaz Levent (2014), *Türkiye’de Müzik Eğitiminin Sosyolojik Çözümlemesi: Gazi Üniversitesi Müzik Öğretmenliği Bölümünde Sosyolojik Bir Araştırma*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir.

ARAS, Tuncay (2016), “Çoklu Kültürün Bir İfade Biçimi Olarak Çalgıcı Romanlar”, *Türk Göçü 2016 Seçilmiş Bildiriler I*, Transnational Press London, ss. 151-156.

AYAS, Güneş (2014), *Musiki İnkılabının Sosyolojisi: Klasik Türk Müziği Geleneğinde Süreklilik ve Değişim*, Doğu Kitabevi, İstanbul.

AYAS, Güneş (2015), “Mûsiki İnkılâbı ve Medyada Sembolik Şiddet: Erken Cumhuriyet Dönemi Gazete-Dergilerinde Osmanlı Müziğinin Temsili”, *Uluslararası Müzik ve Medya Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (21-23 Mayıs 2014), ss. 181- 200.

BALIKÇIOĞLU E. , ve B. DALGIÇ (2015), “Türkiye’de Orta Gelirli Sınıfın Profili”, *Ekonomi, İşletme, Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi (JEBPIR)*, cilt.1, sayı.1, ss. 17-31.

BERKES, Niyazi (2003), *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2011), *Veri Analizi El Kitabı*, Pagem Akademi Yayınları, Ankara.

DeNORA, Tia (2003), *After Adorno Rethinking Music Sociology*, Cambridge University Press, Cambridge.

EROL, Ayhan (2012), "Music, Power and Symbolic Violence: The Turkish State's Music Policies During The Early Republican Period" *European Journal of Cultural Studies*, vol.15, no.1, : ss. 35- 52.

ESGİN, Ali (2012), "Bir Müzik Sosyolojisi Var mıdır?" *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, yıl.15, sayı. 62, ss. 153-183.

GREEN, Lucy (1999), "Research in the Sociology of Music Education: Some Introductory Concepts", *Music Education Research*, vol.1, no.2, ss. 159-170.

GREEN, Lucy (2003), "Why Ideology is Still Relevant for Critical Thinking in Music Education", *Action, Criticism & Theory*, vol. 2, no.2, ss. 2-24.

GÖNÇ ŞAVRAN, Temmuz (2010), *Toplumsal Eşitsizlikler ve Sağlık: Eskişehir'de Sosyolojik Bir Araştırma*, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Eskişehir.

GÜNEŞ, Deniz (2014), "Alevi-Bektaşî Kültürel Kimliğinin İfadesinde Müzik, Zâkir ve Bağlamının rolü", *Hünkâr Alevilik Bektaşîlik Akademik Araştırmalar Dergisi*, sayı.2, ss. 55-67.

GÜVEN, U. Z. ve A. ERGUR (2014), "Dünyada ve Türkiye'de Müzik Sosyolojisinin Yeri ve Gelişimi", *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 29. Sayı, 2014/2, ss.1-19.

HEINICH, Nathalie (2013), *Sanat Sosyolojisi*, (çev.) Turgut Arnas, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

KATOĞLU, Murat (2011), "Cumhuriyet Türkiye'sinde Eğitim, Kültür, Sanat" (yay.yön.) Sina Akşin, *Türkiye Tarihi 4: Çağdaş Türkiye 1909-1980*, ss. 415-522, Cem Yayınevi, İstanbul.

KILIÇ, Yalın (2014), "Türkiye'de Eğitimsel Eşitsizlik ve Toplumsal Tabakalaşma İlişkisine Dair Ampirik Bir Çalışma", *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, cilt.4, sayı.2, ss. 243-263.

LEE, Julie (2003), "A Requiem for Classical Music", *Regional Review Q 2*, ss. 14-23.

MARSHALL, Gordon (2009), *Sosyoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

MUSTAN DÖNMEZ, Banu (2014), *Alevi Müzik Uyanışı*, Gece Kitaplığı, Ankara.

ÖZBEK, Meral (2010), *Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabeski*, İletişim Yayınları, İstanbul.

PLEHANOV, Georgi (1999), *Sosyalist Açından Toplum, Sanat ve Eleştiri*, (çev.) Asım Bezirci, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.

ROY, Willam G. (2006), "Book Rewiew; After Adorno Rethinking Music Sociology, Tia DeNora", *Current Musicology*, no.86, ss. 111-114.

ŞAHİN, İlkay (2008), "Dinî Hayatın Ritmi: Ritüel ve Müzik", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt.49, sayı.2, ss. 269-285.

ŞAHİN, M. ve R. DUMAN (2008), "Cumhuriyetin Yapılanma Sürecinde Müzik Eğitimi", *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, cilt. 7, sayı.16-17, ss. 259-272.

TANİLLİ, Server (1994), *Uygurluk Tarihi*, Cem Yayınevi, İstanbul.

TİMUR, Taner (2001), *Türk Devrimi ve Sonrası*, İmge Kitabevi, Ankara.

VÄKEVÄ, L. ve H. WESTERLUND (2007) "The 'Method' of Democracy in Music Education", *Action, Criticism, and Theory for Music Education*, vol. 6, no. 4, ss. 96-108.

VAUGEOIS, Lise (2007), "Claiming the Space of Music Education as a Site of Postcolonial Contestation", *Action, Criticism and Theory for Music Education*, vol. 6/4, ss. 163-200.

VULLIAMY, G. ve J. SHEPHERD (1984), "The Application of a Critical Sociology to Music Education", *British Journal of Music Education*, vol. 1, no. 3, ss. 247-266.

YANIKLAR, Cengiz (2010), "Kültürel Sermaye, Eğitim Ve Toplumsal Tabakalaşma: Pierre Bourdieu'nün Yeniden Üretim Kuramına Eleştirel Bir Bakış", *Sosyoloji Dergisi*, sayı.22, ss. 121-138.